

Milliy vokal ijrochiligini talabalarga o'rgatishda audio-video tahlil texnikalari

Dilbar Maxmutovna Berdixanova
Buxoro Xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy vokal ijrochiligini talabalarga o'rgatishda audio-video tahlil texnikalaridan foydalanishning nazariy va metodik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda audio-video materiallarning vokal texnikani shakllantirish, ijro madaniyati, eshitish tafakkuri va ijodiy interpretatsiyani rivojlantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Milliy vokal ijrochiligi namunalarini tahlil qilish orqali talabalar ovoz imkoniyatlari, milliy ohangdorlik, intonatsiya va ifoda vositalarini chuqurroq anglash imkoniga ega bo'lishi asoslanadi. Maqolada audio-video tahlilning taqqoslash, refleksiya, modellash va kompetensiyaga asoslangan metodlar bilan uyg'unligi yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, audio-video tahlil texnikalari milliy vokal ijrochiligini o'rgatishda ta'lim samaradorligini oshiradi, talabalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: milliy vokal ijrochiligi, audio-video tahlil, vokal pedagogika, ijro texnikasi, eshitish tafakkuri, interpretatsiya, kompetensiya, taqqoslash metodi, refleksiya, ta'lim samaradorligi

Audio-video analysis techniques in teaching national vocal performance to students

Dilbar Makhmutovna Berdikhanova
Bukhara International University

Abstract: This article scientifically analyzes the theoretical and methodological foundations of the use of audio-video analysis techniques in teaching national vocal performance to students. The study reveals the importance of audio-video materials in the formation of vocal technique, performance culture, auditory thinking and creative interpretation. It is argued that by analyzing samples of national vocal performance, students will have the opportunity to gain a deeper understanding of voice capabilities, national melodiousness, intonation and means of expression. The article highlights the compatibility of audio-video analysis with methods based on comparison, reflection, modeling and competence. The results of the study show that audio-video analysis techniques increase the effectiveness of education in teaching national vocal performance, serve to develop students' independent thinking and creative potential.

Keywords: national vocal performance, audio-video analysis, vocal pedagogy, performance technique, auditory thinking, interpretation, competence, comparative method, reflection, educational effectiveness

Kirish. Milliy vokal ijrochiligi har bir xalqning musiqiy tafakkuri, tarixiy xotirasi va estetik qarashlarini mujassam etgan muhim san'at sohasi hisoblanadi. O'zbek milliy vokal ijrochiligi o'ziga xos ohangdorlik, lad tizimi, so'z va musiqa uchun uyg'unligi bilan ajralib turadi. Shu sababli uni talabalarga o'rgatish jarayoni nafaqat texnik, balki madaniy va estetik jihatdan ham puxta tashkil etilishini talab etadi.

Zamonaviy vokal ta'limida an'anaviy eshitish va takrorlash usullari bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, audio-video tahlil texnikalari milliy vokal ijrochiligini chuqur o'rganish, ijro uslublari ang'lash va talabalarning mustaqil tahlil ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi milliy vokal ijrochiligini talabalarga o'rgatishda audio-video tahlil texnikalarining nazariy asoslarini yoritish, ularning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish hamda ta'lim jarayonida samarali qo'llash metodlarini asoslashdan iborat.

Asosiy qism

1. Milliy vokal ijrochiligini o'rgatishning pedagogik xususiyatlari

Milliy vokal ijrochiligi o'ziga xos texnik va ifodaviy xususiyatlarga ega bo'lib, ularni o'rgatishda talabaning ovoz diapazoni, tembri va individual imkoniyatlari hisobga olinadi. Milliy qo'shiqlarda matn va musiqa uyg'unligi, so'zning ifodaviyligi muhim o'rin tutadi. Shu bois vokal mashg'ulotlarda nafaqat tovush chiqarish texnikasi, balki matn mazmunini tushunish va ifodalash ham asosiy vazifa hisoblanadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, milliy vokal ijrochiligini o'rgatish jarayoni quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

- texnik tayyorgarlik;
- eshitish va tahlil qilish;
- milliy uslubni his etish;
- ijodiy interpretatsiya.

Audio-video tahlil texnikalari ushbu komponentlarning barchasini uyg'un holda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Vokal ijrochiligini o'rgatish musiqa ta'limining muhim va murakkab yo'nalishlaridan biri bo'lib, u ijrochidan nafaqat kuchli ovoz imkoniyatlarini, balki musiqiy tafakkur, estetik did va sahna madaniyatini ham talab etadi. Vokal san'ati inson ovozigacha asoslanganligi sababli, ta'lim jarayonida individual yondashuv asosiy tamoyil hisoblanadi. Har bir talabaning ovoz diapazoni, tembri, fiziologik xususiyatlari

va psixologik holati e'tiborga olinib, mashg'ulotlar bosqichma-bosqich tashkil etilishi lozim.

Vokal ijrochiligini o'rgatishning dastlabki bosqichida to'g'ri nafas olish texnikasini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Nafas ovozning asosiy tayanchi bo'lib, diafragmal nafas olish usuli tovushning barqarorligi va erkin chiqishini ta'minlaydi. Nafas mashqlari orqali talaba tovushni majburlamasdan, tabiiy va ravon chiqarishni o'rganadi. Bu jarayonda tovushni isitish mashqlari, oddiy vokalizlar va diapazonni asta-sekin kengaytirish usullari qo'llaniladi.

Keyingi bosqichda artikulyatsiya va diksiya ustida ishlash muhimdir. So'zlarning aniq talaffuzi, unli va undosh tovushlarning to'g'ri aytilishi vokal ijroning ifodaviyligini oshiradi. Ayniqsa, milliy vokal ijrochiligida matn mazmunini to'liq yetkazish, so'z va ohang uyg'unligini saqlash muhim hisoblanadi. Bu borada she'riy matnni tahlil qilish, uni musiqiy ifoda bilan uyg'unlashtirish mashqlari samarali natija beradi.

Vokal ijrochiligini o'rgatishda eshitish qobiliyatini rivojlantirish alohida o'rin tutadi. Talabaning intonatsiyani to'g'ri his etishi, tovush balandligi va ohangdorlikni nazorat qilishi vokal mahoratning muhim omilidir. Eshitish qobiliyatini rivojlantirish uchun solfedjo elementlari, tovushlarni taqqoslash, professional ijrochilar ijrosini tinglash va tahlil qilish metodlari qo'llaniladi. Bu jarayon talabaning musiqiy tafakkurini boyitadi.

Zamonaviy vokal ta'limida an'anaviy metodlar bilan bir qatorda multimedia va interaktiv usullardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Audio va video yozuvlar yordamida talaba o'z ijrosini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, mashhur ijrochilar ijrosini ko'rish va eshitish orqali ijro uslubi, sahna harakati va ifoda vositalarini o'rganish mumkin.

Vokal ijrochiligini o'rgatish jarayonida pedagog va talaba o'rtasidagi ijodiy hamkorlik muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi nafaqat texnik ko'nikmalarni o'rgatuvchi, balki ijodiy yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritishi lozim. Talabaning sahnaga chiqish tajribasini oshirish, konsert va ochiq darslarda ishtirok etishini ta'minlash uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, vokal ijrochiligini o'rgatish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u texnik, badiiy va psixologik omillarning uyg'unligini talab etadi. To'g'ri metodika, individual yondashuv va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali yuqori saviyali, ijodkor vokal ijrochilarni tayyorlash mumkin.

2. Audio-video tahlil texnikalarining nazariy asoslari

Audio-video tahlil konstruktivizm va kompetensiyaga asoslangan ta'lim nazariyalariga tayanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, talaba bilimni tayyor shaklda emas, balki tahlil, solishtirish va refleksiya orqali egallaydi. Audio-video materiallar esa bu jarayonni vizual va eshitish orqali samarali tashkil etish imkonini beradi.

Nazariy jihatdan audio-video tahlil quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- ko'rgazmalilik va eshitish uyg'unligi;
- faol ishtirok;
- mustaqil fikrlash;
- o'z-o'zini baholash;
- ijodiy yondashuv.

Bu tamoyillar milliy vokal ijrochiligini o'rgatishda chuqur o'zlashtirishga olib keladi.

3. Audio-video tahlil asosida qo'llaniladigan metodlar

3.1. Namunaviy ijrolarni tahlil qilish metodi

Mashhur milliy xonandalar ijrosini audio va video yozuvlar orqali tahlil qilish talabalarga milliy vokal uslubini anglash imkonini beradi. Bu metod orqali nafas olish, artikulyatsiya, bezaklar va ifoda vositalari o'rganiladi.

3.2. Taqqoslash metodi

Bir qo'shiqning turli ijrochilar tomonidan ijro etilgan variantlarini solishtirish talabalarda interpretatsion tafakkurni rivojlantiradi. Audio-video tahlil bu farqlarni aniq ko'rish va eshitish imkonini beradi.

3.3. Reflektiv tahlil metodi

Talabani o'z ijrosi yozib olinib, keyinchalik tahlil qilinadi. Bu metod xatolarni aniqlash, o'z ustida ishlash va vokal texnikani takomillashtirishga yordam beradi.

3.4. Modellashtirish metodi

Audio-video asosida to'g'ri ijro namunasini modellashtirish orqali talabalar milliy vokal texnikasini bosqichma-bosqich o'zlashtiradi.

4. Audio-video tahlilning ta'limiy va psixologik samaradorligi

Audio-video tahlil texnikalari talabalar motivatsiyasini oshiradi, chunki ular o'quv jarayonida faol ishtirok etadi. Psixologik jihatdan esa bu usul eshitish xotirasini mustahkamlaydi, musiqiy obrazni yaxshiroq his etishga yordam beradi.

Shuningdek, audio-video tahlil milliy vokal ijrochiligiga nisbatan hurmat va qiziqishni oshiradi, madaniy o'zlikni anglash jarayonini kuchaytiradi.

5. Audio-video texnikalaridan foydalanishda yuzaga keladigan muammolar

Amaliyotda audio-video tahlilni qo'llashda ayrim muammolar mavjud:

- texnik vositalarning yetishmasligi;
- pedagogning raqamli kompetensiyasi pastligi;
- faqat texnologiyaga tayanish xavfi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun audio-video texnikalarni an'anaviy vokal mashg'ulotlari bilan uyg'unlashtirish muhimdir.

Xulosa. Milliy vokal ijrochiligini talabalarga o'rgatishda audio-video tahlil texnikalari ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ushbu texnikalar orqali talabalar milliy vokal uslubining o'ziga xos jihatlarini chuqur

anglaydi, ijro texnikasi va ifodaviy imkoniyatlarini rivojlantiradi. Audio-video tahlil taqqoslash, refleksiya va modellashtirish metodlari bilan uyg'unlashgan holda musiqiy tafakkur va ijodiy salohiyatni mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, audio-video tahlil texnikalari milliy vokal pedagogikasini zamonaviy ta'lim talablari asosida rivojlantirishga xizmat qiladi hamda yosh ijrochilarning professional shakllanishida muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Структура физических упражнений на уроках музыки. Scientific progress 2 (3), 1060-1067
2. КБ Холиков. Математический подход к построению музыки разные условия модели построения. Science and Education 4 (2), 1063-1068
3. КБ Холиков. Актуальные задачи высшего профессионального образования и стратегии обучения по направлениям музыки и музыкальное образование. Science and Education 2 (11), 1039-1045
4. КБ Холиков. Ответ на систему восприятия музыки и психологическая состояния музыканта. Science and Education 4 (7), 289-295
5. КБ Холиков. Мозг и музыкальный разум, психологическая подготовка детей и взрослых к восприятию музыки. Science and Education 4 (7), 277-283
6. КБ Холиков. Строительство уникальных знаний и сооружений по музыке в высшей, учебных заведениях. Scientific progress 2 (6), 958-963
7. КБ Холиков. Воспитание эстетического вкуса, исполнительской и слушательской культуры. Science and Education 3 (2), 1181-1187
8. КБ Холиков. Звуковысотная организация и последовательность частей формы музыки. Scientific progress 2 (4), 557-562
9. КБ Холиков. Свободой выбора исполнительского состава в эпоху ренессанса. Scientific progress 2 (4), 440-445
10. КБ Холиков. Полуимпровизационные формы профессиональной музыки Scientific progress 2 (4), 446-451
11. КБ Холиков. Сравнение систематического принципа музыкально психологического формообразования в сложении музыки. Science and Education 4 (7), 232-239
12. КБ Холиков. Измерение эмоции при разучивании музыки, функция компонентного процессного подхода психологического музыкального развития. Science and Education 4 (7), 240-247
13. КБ Холиков. Важнейшие общие основы музыкальной формы. Scientific progress 2 (2), 568-571

14. КБ Холиков. Передовые формы организации педагогического процесса обучения по специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 519-524
15. КБ Холиков. Проект волевого контроля музыканта и воспроизводимость музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 189-197
16. КБ Холиков. Педагогическое корректирование психологической готовности ребенка к обучению фортепиано в музыкальной школе. *Science and Education* 4 (7), 332-337
17. КБ Холиков. Музыка как важнейший фактор, распределительных отношений длительности звуков, системы аккордов в ладовом отношении и модель продукционных правил в системе образования. *Science and Education* 3 (1), 656-662
18. КБ Холиков. Внимание и его действие обученному музыканту и оценка воспроизводимости тренировок. *Science and Education* 4 (7), 168-176
19. КБ Холиков. Важнейшие ощущение для обработки основной темы как канонический, зеркально отражающего рефрена деятельности учителя музыки. *Science and Education* 3 (1), 608-613
20. КБ Холиков. Аксоны и дендриты в развивающийся музыкально психологического мозга. *Science and Education* 4 (7), 159-167
21. КБ Холиков. Рост аксонов в развивающийся музыкально психологического мозга в младшем школьном возрасте. *Science and Education* 4 (7), 223-231
22. КБ Холиков. Роль гармонии в построении музыкального произведений. *Science and Education* 3 (1), 565-571
23. КБ Холиков. Эволюция эстетики в условиях прогрессивный модели музыкальной культуры, из опыта работы КБ Холикова 30 школы г. Бухары Республики Узбекистан. *Science and Education* 4 (3), 491-496
24. КБ Холиков. Музыкальное движение под действием внутренних сил гармонии как маятник всего произведения. *Science and Education* 3 (1), 559-564
25. КБ Холиков. Многоголосные формы музыки на основе традиционных принципов организации. *Scientific progress* 2 (4), 375-379
26. КБ Холиков. Подбор аккордов в композиции и стремлении к более точной и однозначной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 545-549
27. КБ Холиков. Нарастание педагогического процесса посредством тестирования на материале предмета в рамках специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 505-511
28. КБ Холиков. О соответствующих последовательности трех аккордов тоники, субдоминанты и доминанты. *Scientific progress* 2 (3), 1068-1073

29. КБ Холиков. Анализа музыкальных произведений и управления многоголосных произведений. Scientific progress 2 (2), 280-284

30. КБ Холиков. Измерения непрерывного занятия и музыкальная нейронная активность обучения музыкального произведения. Science and Education 4 (7), 312-319